

УДК 338.4

Олена БЕРЕСТЕЦЬКА

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Зазначено, що в умовах ринкових відносин кожне підприємство має орієнтуватися на досягнення максимальних результатів своєї діяльності, а наявність на ринку конкуренції ускладнює можливості підприємства в досягненні поставленої мети. Обґрунтовано, що в такому випадку підприємство має постійно створювати та підтримувати суттєві переваги перед конкурентами, основні з яких спрямовані на виробництво продукції високої якості, здатної якнайкраще задовольняти потреби споживачів. Вказано, що метою статті стала оцінка конкурентоспроможності вітчизняних підприємств текстильної промисловості та вироблення пропозицій щодо їх конкурентного позиціонування як на національному, так і на міжнародному ринках. Запропоновано модель експертної оцінки конкурентоспроможності текстильної галузі національної економіки.

Зроблено висновок про достатній потенціал до відновлення та конкурентного розвитку текстильної галузі. Наголошено, що домінантами конкурентоспроможності мають стати демократичні ціни, висока якість. Встановлено, що саме вироблення вітчизняними підприємствами продукції високої якості забезпечуватиме постійну фінансову стійкість підприємства та залучення додаткових інвестицій, що сприятиме збільшенню обсягів виробництва, створенню додаткових робочих місць, вигіднішому позиціонуванню галузі на національному ринку та збільшенню її експортного потенціалу.

Ключові слова: конкурентоспроможність, текстильна промисловість, якість тканини, модель експертної оцінки конкурентоспроможності.

JEL : L52: L67

Постановка проблеми. Здатність будь-якого вітчизняного підприємства бути конкурентоспроможним на світовому ринку завжди було і є досить актуальним питанням. Іноземні підприємства, що все більше виходять на український ринок, є технологічно сильнішими та конкурентоспроможнішими за вітчизняні. За цих умов необхідно визначити шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств з метою їх інвестиційної привабливості та можливості конкурування з іноземними фірмами як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

© Олена Берестецька, 2019.

Сьогодні на ринку відслідковується тенденція поєднання виробництва, дизайнерської моди, торгівлі офлайн і онлайн. З'являються українські модні бренди національного та світового рівня. Формуються та функціонують специфічні форми організації науково-виробничих та інноваційно-інтегрованих структур: індустріальні парки, технопарки та кластери легкої промисловості Києва, Харкова, Львова, Хмельницького [1].

У цій ситуації попит на продукцію текстильної промисловості змінюється як під впливом цінових, так і нецінових факторів: купівельної спроможності споживача, асортименту продукції, її відповідності міжнародним стандартам якості. Із застосуванням у виробництві нової техніки та технології очікується підвищення якості та зниження ціни на основну продукцію та проектування нових її видів.

Нині в текстильній галузі як і в легкій промисловості України склалися не зовсім рівні умови конкуренції, на які впливає нестабільність в податковому законодавстві, недосконалий механізм контролю за безпекою продукції, дефіцит кваліфікованих кадрів, обмежений вибір сировини. Тому питання модернізації, галузі, нарощення її інноваційного потенціалу, а в кінцевому результаті й конкурентоспроможності має як науковий інтерес, так і прикладне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні підходи до підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості відображені у наукових роботах І. Грищенко, А. Гречан, О. Лабурцевої, Н. Миколайчук та інших. Проблеми розвитку сировинної бази текстильних підприємств досліджували О. Наумов [2], Ю. Сафонов. Маркетингові дослідження українського ринку текстильних виробів проведено в роботах О. І. Лабурцевої [3], Ю. В. Самойлик, О. А. Волошиної, А. О. Миргородської [4].

Результати досліджень засвідчують, що текстильна промисловість України має потенціал для нарощування обсягів виробництва за рахунок поживлення внутрішнього ринку та зростання експорту. Визнаючи беззаперечний вклад вищевказаних науковців у дослідження галузі, слід зазначити, що питання підвищення конкурентоспроможності текстильних підприємств під впливом п'ятого технологічного укладу, розвитку мережевої економіки потребує подальших наукових досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є оцінка конкурентоспроможності вітчизняних підприємств текстильної промисловості під впливом ендегенних та екзогенних викликів та вироблення пропозицій щодо їх конкурентного позиціонування як на національному, так і на міжнародному ринках.

Вклад основного матеріалу дослідження. Легка промисловість України утворює потужний виробничий потенціал і об'єднує 23 види економічної діяльності згідно з класифікацією видів економічної діяльності, які згруповано у:

- текстильне виробництво (ткацьке виробництво, виробництво трикотажного полотна, килимів, канатів, мотузок, нетканих матеріалів, інших текстильних виробів, крім одягу тощо);
- виробництво одягу (виробництво одягу зі шкіри, виробництво робочого, спіднього, верхнього одягу та аксесуарів, виготовлення виробів із хутра, виробництво трикотажного і в'язаного одягу, панчішно-шкарпеткових виробів тощо);

– виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (виробництво взуття, дублення і оздоблення шкіри, вичинка і фарбування хутра, виробництво дорожніх виробів, сумок тощо);

– виробництво іграшок, фурнітури, столового посуду та ін. [5].

Вітчизняний ринок продукції легкої промисловості є досить конкурентним, на ньому працює понад 2,3 тис. підприємств з близько 85 тис. працівників, а обсяги виробленої ними продукції досягають 22 млрд. грн. Ринок представлений малими (86,0% від загальної кількості) та середніми (14,0%) підприємствами. Рівень концентрації вітчизняних підприємств на ринку невисокий: 327 середніх підприємств реалізують 79,4% продукції на 17,7 млрд. грн., відповідно 2014 малих виробництв продають 20,6% продукції на 4,6 млрд. грн. Підприємства легкої промисловості працюють загалом рентабельно (4–10%), що свідчить про гнучкість і ефективність їх діяльності [1, с.52].

Серед виробництв легкої промисловості найшвидше відновило втрати від кризових явищ текстильне виробництво.

Доцільно звернутися до деяких статистичних даних та розглянути рівень виробництва продукції текстильної промисловості.

Дані за січень–березень 2018 р. щодо обсягів нових замовлень на текстильне виробництво, у т.ч. іноземних замовлень, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Обсяги замовлень на виробництво
промислової продукції за 1 квартал 2018 р.**

	Обсяг нових замовлень на виробництво промислової продукції за січень–березень 2018р., млн. грн.	З нього обсяг іноземних замовлень	
		млн. грн.	у % до обсягу нових замовлень за видом діяльності
Текстильне виробництво	1597,9	584,6	36,6

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики України [6].

Існує відносний показник динаміки обсягу промислового виробництва, що показує його підйом або спад – це індекс промислового виробництва, який визначається у вигляді відношення поточного обсягу виробництва в грошовому вираженні до обсягу промислового виробництва в попередньому періоді. За даними Державної служби статистики України можна порівняти цей показник за текстильною промисловістю, прослідковуючи кілька останніх років (табл.2).

Таблиця 2

**Порівняння індексу текстильного виробництва за 2018 р.
з попереднім¹ роком**

Місяць року	2016	2017	2018	Різниця у порівнянні 2018 з 2017 роком, (%)
Січень	68,7	81,2	78,1	-3,1

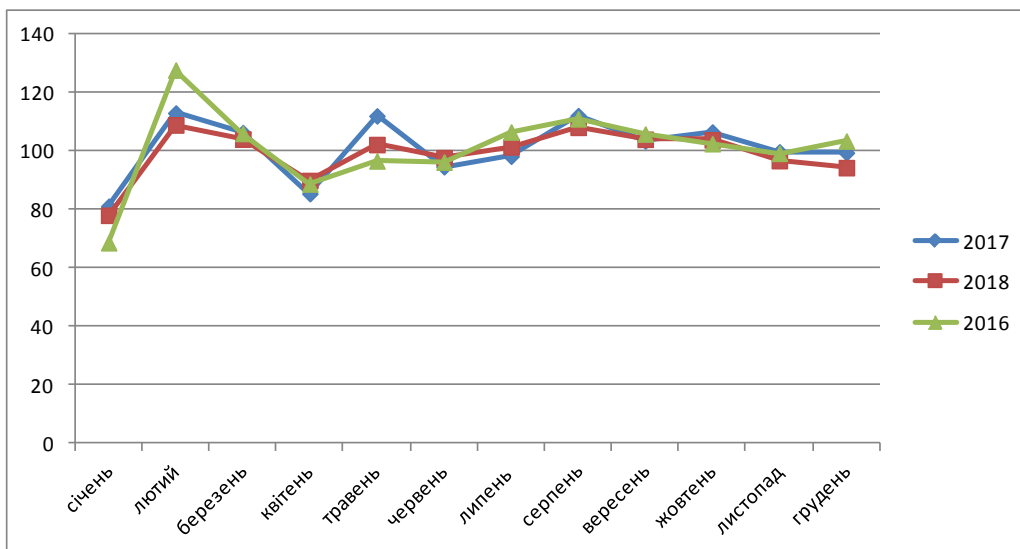
продовження таблиці 2

Лютий	127,8	113,1	109,0	-4,1
Березень	106,1	106,4	104,2	-2,2
Квітень	88,8	85,5	90,0	+4,5
Травень	96,7	112,1	102,3	-9,8
Червень	96,3	94,7	97,8	+3,1
Липень	106,6	98,3	101,5	+3,2
Серпень	111,1	112,2	108,2	-4
Вересень	105,9	103,5	104,1	+0,6
Жовтень	102,6	106,6	103,9	-2,7
Листопад	99,3	99,8	96,8	-3
Грудень	103,5	99,5	94,4	-5,1
За рік:	101,9	107,2	86,7	-20,5

¹значення індексів надаються у відсотках відносно попереднього місяця.

Джерело: розроблено автором за даними Державної служби статистики [6].

Дані таблиці 2 можна перенести на графічну площину і побачити, що виробництво тканин в Україні в основному здійснюється на одному рівні.

Рис. 1. Графік динаміки індексу текстильного виробництва по місяцях у 2016–2018 рр.

Джерело: розроблено автором за даними Міністерства фінансів України [7].

Ситуація на підприємствах, що виробляють текстильні вироби, потребує змін, які могли б вплинути на конкурентоспроможність вироблюваної продукції.

Необхідні нові технології, продуктивне застосування яких стане можливим завдяки зростанню трудового потенціалу, підвищенню якості освіти та рівня кваліфікації робітників, інвестиціям у людський капітал, вдосконаленню принципів менеджменту і форм організації виробничої діяльності. Вивчаючи попит на бавовняну продукцію, також необхідно долати проблему із забезпеченням виробництва сировиною.

Сукупність якісних і вартісних характеристик продукції, що сприяють створенню переваги такого продукту перед продуктами-конкурентами в задоволенні конкретної потреби покупця, визначає конкурентоспроможність продукції. Тобто конкурентоспроможність продукції визначається трьома необхідними елементами: властивостями продукції; властивостями продуктів-конкурентів; особливостями споживачів.

Проявом конкурентоспроможності підприємства є вироблена ним продукція, тому усі можливості для конкурентного позиціонування продукції на національному ринку мають бути спрямовані на виробництво продукції високої якості, яка найкраще задовольнятиме потреби споживачів. Саме підвищення якості продукції впливає на ефективність самого виробництва, забезпечує постійну фінансову стійкість підприємства та залучення додаткових інвестицій, які можна бути спрямувати на модернізацію. Впровадження новітніх технологій і посилення мультиплікативного ефекту розвитку галузі (рис.2).

Рис. 2. Соціально-економічне значення підвищення якості продукції

Для більшості галузей, які успішно працюють на ринку та намагаються досягти конкурентних переваг, важливими є дві стратегічних альтернативи:

1. Лідерство за витратами, яке передбачає пропозицію ринку товару за нижчою ціною або приблизною до ціни конкурента на основі найнижчих витрат галузі.
2. Диференціація, яка спрямована на пропозицію споживачеві більш досконалого товару.

Враховуючи це, виробники будуть намагатися пропонувати кращий товар, ніж товар конкурентів. І це вважається необхідною умовою успішної конкуренції.

Вітчизняна продукція більшою мірою представлена на ринках із переважно ціновою конкуренцією, тоді як продукція західних партнерів отримує своїх покупців завдяки високій якості товару. Застарілість технічної та технологічної бази сприяє зниженню конкурентоспроможності нашої продукції, а саме її якості .

Так, бавовняна тканина – це найпопулярніший вид матерії для пошиття комфортних і зручних для носки виробів. Представлена матерія дуже широко затребувана в області пошиття білизни, дитячої та дорослої одягу. Крім унікальних здібностей пропускати повітря такий матеріал є доступним завдяки своїй невисокій вартості.

Бавовна активно використовується для отримання таких видів матерії: сатин, батист, ситець, оксамит, бязь, фланель, байка, гіпюр, тафта, трико, тюль, серпанок, коленкор та ін. Застосування різноманітних видів переплетення в комбінації дозволяє домогтися необхідного зображення на поверхні матеріалу. Саме бавовна дозволяє отримати необхідні красиві та корисні для нас речі.

Сучасна текстильна промисловість здійснює виробництво найрізноманітніших видів тканини, тому її можна називати найбільш затребуваною продукцією на сьогодні. Бавовна володіє такими перевагами (споживчими властивостями):

- високі показники міцності;
- її застосовують не тільки для пошиття одягу, в побуті та в області медицини;
- при комбінації натуральних волокон бавовни з синтетичними або штучними отриманий матеріал виходить більш привабливим, збільшує палітру кольорів і способи нанесення малюнка;
- вироби, отримані з бавовняної тканини, відмінно пропускають повітря, зберігають тепло температури тіла.

Основним недоліком бавовняного матеріалу є швидка зминаємість в процесі носіння. Але усунути його можна в процесі виробництва, якщо додати інші волокна.

Є багато методик оцінки конкурентоспроможності товарів (послуг), які застосовують на практиці. Досить поширеною в наш час вважається експертна оцінка конкурентоспроможності продукції, при якій проводять статистичну обробку даних. Остання починається з визначення узгодженості думок експертів, числовим виразом якої є коефіцієнт конкордації.

При обґрунтуванні складних управлінських рішень в умовах невизначеності, при довгостроковому прогнозуванні розвитку науки, техніки, економіки використовують групові експертизи. Надійність групових оцінок залежить від узгодженості думок експертів, що потребує відповідної статистичної обробки інформації. Статистична обробка результатів ранжування передбачає оцінювання ступеня узгодженості думок експертів за допомогою системи показників [8].

Насамперед потрібно визначати ті властивості, які мають найбільшу значущість (вагу) для споживача. Вагу кожного параметра визначаємо експертним шляхом. Для оцінки застосовуємо 5-бальну шкалу (1 бал – найменше значення, 5 – найбільше) (табл. 3).

Таблиця 3

Експертні оцінки показників споживчих властивостей бавовняних тканин

Показники якості	Експертна оцінка									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Найменування та вміст волокна	5	5	5	5	5	5	4	4	5	5
Навантаження на розрив (міцність тканин)	5	4	5	4	5	5	4	5	5	4
Ширина тканин	5	4	5	5	5	5	5	3	4	4
Сучасність колористичного оформлення	4	3	3	4	3	3	3	4	3	4
Стійкість забарвлення	5	5	5	4	5	5	4	4	5	5

Для визначення коефіцієнтів вагомості кожного показника можна скористатися формулою Фішберна:

$$a_i = 2 \cdot (n - r_i + 1) / n \cdot (n + 1), \quad (1)$$

де: a_i – коефіцієнт вагомості i -го критерію;

n – кількість критеріїв оцінки;

r_i – ранг присвоєний i -му показнику.

Результати експертної оцінки вагомості чинників конкурентоспроможності та перевірки узгодженості думок експертів занесено до табл. 4.

Таблиця 4

Визначення рангів та коефіцієнта вагомості властивостей тканин

Показники якості	Сума балів	Відхилення від середнього, (d_i)	Квадрат відхилення, (d_i^2)	Ранг	Коефіцієнт вагомості, (a_i)
Найменування та вміст волокна	48	7	49	1	0,33
Навантаження на розрив (міцність тканин)	46	5	25	3	0,2
Ширина тканин	45	4	16	4	0,133
Сучасність колористичного оформлення	19	-22	484	5	0,066
Стійкість забарвлення	47	6	36	2	0,266
Всього:	41 (середня)	0	610		1

Для оцінки узагальноної міри узгодженості думок експертів розраховуємо коефіцієнт конкордації W за формулою:

$$W = 12 S / (m^2 (n^3 - n)), \quad (2)$$

де: m – кількість експертів;

n – кількість критеріїв оцінки;

$$S = \sum di^2.$$

Коефіцієнт конкордації – це число від 0 до 1, що показує узгодженість думок експертів при проведенні ранжирування певних властивостей. Величина коефіцієнта конкордації може змінюватися в діапазоні від 0 до 1, де його рівність одиниці означає повну узгодженість думок експертів, а рівність нулю свідчить про те, що зв'язку між оцінками не існує. У разі, коли $0,2 < W < 0,4$, має місце слабка узгодженість думок експертів, а при $W > 0,6$ можна говорити про існування сильної узгодженості думок експертів.

Отже, в нашому випадку маємо:

$$W = 12 \cdot 610 / 10^2 (5^3 - 5) = 0,61. \quad (3)$$

Завершальним етапом експертної оцінки є аналіз результатів опитування, які служать інформаційним та рекомендаційним матеріалом для прийняття управлінських рішень. Таким чином, коефіцієнт конкордації показує узгодженість думок декількох експертів щодо оцінювання найважливіших властивостей якості бавовняних тканин вітчизняного виробництва, який можна вважати прийнятним, оскільки $W=0,61 > 0,6$.

Використання такого алгоритму дозволить створити певне інформаційне підґрунтя для прийняття рішення у сфері інвестиційної діяльності чи структурної модернізації, залучення іноземних інвесторів.

Адаптація національної системи стандартизації продукції текстильної промисловості до міжнародних стандартів якості лише сприятиме кращому позиціонуванню продукції галузі на світових ринках. Текстильна компанія з Китаю YUYUE Home Textile – одна з найбільших у світі текстильних компаній з виробництва і переробки льону, а також виробництва та продажу текстильної продукції запускає роздрібну мережу в Україні з 2018 р. Це – сучасне текстильне підприємство, що об'єднує дослідження, розробки, виробництво волокна, текстилю, поліграфію і фарбування, шиття і продаж текстильних виробів. Співпрацює більш ніж з 20 транснаціональними компаніями, зокрема, IKEA, Decathlon, Wal-Mart і Macy's. Ця співпраця позитивно вплине на розвиток галузі окремих регіонів та текстильної промисловості України, а також дасть змогу вийти на великі світові ринки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Забезпечити конкурентоспроможність підприємств текстильної промисловості як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках можливо тільки за умов: застосування досвіду європейських країн щодо впровадження та просування нововведень в діяльності підприємств; виробництва продукції високої якості; освоєння інноваційних видів продукції, впровадження на вітчизняних підприємствах конкурентного управління; створення конкурентних умов для інвесторів; модернізації та переоснащення українських підприємств текстильної промисловості. Отже, подальші наукові дослідження слід зосередити саме на економічних механізмах нарощування конкурентного потенціалу текстильної галузі України, перспективах її транснаціоналізації.

Список використаних джерел

1. Дейнеко Л. В. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналіт. доп. / Л. В. Дейнеко, В. В. Зимовець, Н. М. Шелудько, І. Г. Яненко. – К., 2018. С. 51–59.

2. Наумов О. Б. Стратегія розвитку сировинної бази текстильної промисловості / О. Б. Наумов. – Херсон, 2005. – С. 169–172.
3. Лабурцева О. І. Маркетингові дослідження українського ринку текстильних виробів: сучасний стан, проблеми, перспективи [Електронний ресурс] / О. І. Лабурцева. – Режим доступу : <https://core.ac.uk/download/pdf/78514102.pdf>.
4. Самойлик Ю. В. Проблема конкурентоспроможності української продукції на ринку / Ю. В. Самойлик, О. А. Волошина, А. О. Миргородська // Економічний форум. – 2016. – №1. – С. 47–53.
5. Національний класифікатор України ДК 009:20010 «Класифікація видів економічної діяльності», затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчого комітету № 457 від 11.10.2010.
6. Економічна статистика. Промисловість. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/operativ/temu/menu_u/prom.htm.
7. Індекс промислового виробництва (2010–2019 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/industrial/>.
8. Бережна Л. В. Економіко-математичні методи та моделі в фінансах / Л. В. Бережна, О. І. Снитюк. – К., 2009. – С. 108.
9. Миколайчук Н. С. Шляхи відродження конкурентоспроможності текстильних підприємств України / Н. С. Миколайчук // Економіка та держава. – 2017. – №9. – С. 21–24.

References

1. Deineko L. V., Zymovets V. V., Sheludko N. M., Yanenkoval. H. Rozvytok promyslovosti dlia zabezpechennia zrostannia ta onovlennia ukraïnskoi ekonomiky [Development of industry as a driver for growth and renewal of Ukraine's economy]. Kyiv, 2018, 51-59 [in Ukrainian].
2. Naumov O. B. Stratehiiia rozvytku syrovynnoi bazy tekstylnoi promyslovosti [A strategy for developing the raw material base for the textile industry]. Kherson, 2005, p.169-172 [in Ukrainian].
3. Laburtseva O. I. Marketynhovi doslidzhennia ukraïnskoho rynku tekstylnykh vyrobiv: suchasnyi stan, problemy, perspektyvy [Marketing research of Ukraine's textile market: current state, challenges and prospects], from <https://core.ac.uk/download/pdf/78514102.pdf> [in Ukrainian].
4. Samoilyk Yu. V., O. A. Voloshyna O. A., Myrhorodska A. O. Problema konkurentospromozhnosti ukraïnskoi produktsii na rynku [The problem of competitiveness of Ukrainian products on the market]. Ekonomichnyi forum – Economic Forum, 2016, No.1, p. 47-53 [in Ukrainian].
5. Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy DK 009:20010 «Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti», zatverdzhenyi nakazom Derzhavnoho komitetu Ukrainy z pytan tekhnichnoho rehuliuвання ta spozhyvchoho komitetu № 457 vid 11.10.2010
6. [The Classification of Types of Economic Activity, State Classifier 009:2010, Decree

- 457 of the Ukraine State Committee on Technical Regulation and Consumer Policy dated on October 11, 2010] [in Ukrainian].
7. Ekonomichna statystyka. Promyslovist. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Economic statistics. Industry. State Statistics Service of Ukraine], from www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/prom.htm [in Ukrainian].
  8. Indeks promysloвого vyrobnytstva, 2010-2019 [Index of industrial production for 2010-2019], from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/industrial/> [in Ukrainian].
  9. Berezhna L. V., Snytiuk O. I. Ekonomiko-matematychni metody ta modeli v finansakh [Economic and mathematical methods and models in finance]. Kyiv, 2009, p. 108 [in Ukrainian].
  10. Mykolaichuk N. S. Shliakhy vidrodzhennia konkurentospromozhnosti tekstylnykh pidpriemstv Ukrainy [Ways of rebuilding competitiveness of Ukraine's textile enterprises]. Ekonomika ta derzhava – Economy and State, 2017, No. 9, p. 21-24 [in Ukrainian].

Редакція отримала матеріал 24 січня 2019 р.